

FUNDACJA „MATER DEI” INFORMACJA DLA PRZEWODNIKÓW

Do 1945 roku jednym z najpowszechniej rozpoznawalnych symboli zamku malborskiego była wschodnia elewacja Zamku Wysokiego z ustawioną w centralnej blendzie kościoła figurą Madonny z Dzieciątkiem. Ta nadnaturalnej wielkości, wykonana ze sztucznego kamienia postać Matki Boga od połowy XIV wieku była ukoronowaniem dzieła Rycerzy Zakonnych. Malborski zamek był jednocześnie w rozumieniu jego mieszkańców Domem Marii. Ten ustalony przez budowniczych ład runął wraz z kościołem zamkowym zimą 1945 roku.

Ta olbrzymia, ponad 8 metrowej wysokości, rzeźba odlana została przez średniowiecznych mistrzów ze sztucznego kamienia. Około 1340 roku dobiegały końca prace związane z rozbudową kościoła zamkowego. Decyzja o umieszczeniu we wschodniej blendzie nowego wielobocznego zamknięcia świątyni nadnaturalnej wielkości posągi Marii musiała zapaść już wcześniej, bo budowniczowie zrealizowali zamiast okna szeroko rozglifioną wnękę. Brak profili w gliczach blendy wskazuje na konsekwentną realizację zadania wstawienia tam posągu zaplanowanego już w momencie powstania zamysłu powiększenia malborskiej świątyni zamkowej. To wielkie rozmiarami dzieło rzeźbiarskie wykonane było z zaprawy o spoiwie gipsowym na miejscu, w zewnętrznej wnęcie wielobocznego zamknięcia kościoła. Zaprawa dostarczana była na rusztowanie i wlewano ją do ceramicznej zapewne formy. Poszczególne segmenty o wysokości około 80 cm kotwiono do ściany kościoła za pomocą wykutych z żelaza haków. Cała rzeźba ważyła około 15 ton.

Cała figura pokryta była do około 1370 roku polichromią wykonaną na bazie farb wapiennych położoną na tynku wapiennym. Jej relikty odkryte zostały w II połowie XX wieku przez badającego szczątki rzeźby pracownika Muzeum Zamkowego Pana Macieja Kilarzkiego. Ostatnim etapem powstawania rzeźby było pokrycie jej mozaiką. Technika ta obca była sztuce Państwa Zakonnego. Znamy tylko dwie realizacje z II połowy XIV wieku wykonane w tej technice. Jest to mozaika „Męczeństwo świętego Jana w Oleju” znajdująca się na południowej elewacji katedry w Kwidzynie oraz właśnie powłoka mozaikowa malborskiej rzeźby. Te dwa dzieła powstały pomiędzy 1370 a 1380 rokiem, często wiązane są z jeszcze jednym dziełem zrealizowanym w tym samym okresie – z mozaiką z katedry świętego Wita w Pradze. I tu rodzi się pytanie – skąd pochodził warsztat, który wykonał te prace? Liczne kontakty dworu wielkich mistrzów z dworami panujących średniowiecznej Europy, szczególnie ze środowiskiem praskim wskazują na możliwość takiej inspiracji. Nie bez znaczenia może być także fakt istnienia w Wenecji, ojczyźnie średniowiecznego mozaikarstwa europejskiego, domu zakonnego Krzyżaków a także obecność w nim w latach 1291–1304 wielkich mistrzów. Hipoteza importu warsztatu północnowłoskiego rozwiązuje wiele niejasności i zagadek, zarówno artystycznych jak i technologicznych. Zapewne artysta bądź artyści nie przywieźli ze sobą materiałów do wykonania mozaik. Te zostały wytworzone w oparciu o istniejące na miejscu warsztaty szklarskie z zastosowaniem technologii włoskiej. Wraz ze zniszczeniem w 1945 roku kościoła zamkowego runął symbol Malborka – figura Madonny. Pozostały jedynie pieczołowicie wydobyte z gruzu wykonane ze sztucznego kamienia, pozbawione mozaiki, segmenty rzeźby.

Powstała przed kilku laty Fundacja Mater Dei postawiła sobie za cel przywrócenie rzeźby w przeznaczone dla niej przez średniowiecznych budowniczych miejsce. Jej działania mają na celu – obok zbiórki środków finansowych na realizację zadania – przede wszystkim aktywizację społeczeństwa i przekonanie go do tej inicjatywy. Można mieć nadzieję, że działania Fundacji przyniosą oczekiwany skutek. Środki zebrane przez tą organizację, w połączeniu ze środkami pozyskanymi przez Muzeum Zamkowe z Funduszu Norweskiego, pozwolą na realizację zadania. Właśnie ogłoszony został nabór wniosków na dofinansowania. Przy założeniu około rocznego procesowania wniosku można mieć nadzieję, że około 2016 roku pustą wnękę wypełni zrekonstruowany posąg Madonny.

Opracowanie
Bernard Jesionowski